

Kansanterveysvalistusta ja vaihtoehtoista tietämystä

Asiantuntijuus Helsingin Sanomien ja Dagens Nyheterin koronakirjoituksissa keväällä 2020

KAISA KANGAS

Helsingin Sanomien ja Dagens Nyheterin tapa käsitellä asiantuntijatietoa oli erilainen koronakeväänä 2020. Valtionhallintoon kytköksissä olevat kansanterveysasiantuntijat olivat näkyviä kummassakin lehdessä. Dagens Nyheter vahvisti enemmän maan virallista koronalinjaa. Helsingin Sanomissa myös vaihtoehtoinen asiantuntijuus ja koronalinjan kritiikki saivat palstatilaa.

.....
English summary at the end of the article

Suomi ja Ruotsi ovat samankaltaiset naapurimaat, jotka valitsivat erilaiset toimintamallit koronakriisissä keväällä 2020. Suomessa kiellettiin yli kymmenen hengen kokoontumiset ja suljettiin yhteiskuntaa laajasti. Ruotsissa suljettiin yliopistot ja toisen asteen koulut, mutta yhteiskuntaa pyrittiin pitämään mahdollisimman paljon auki. Ruotsissa maan linjaa kiiteltiin tieteeseen perustavana (ks. esim. DN 13.5.2020; Simons 2020). Tässä tutkimuksessa vertailen sitä, kuinka maiden laajalevikkisimmät päivälehdet, *Helsingin Sanomat* (HS) ja *Dagens Nyheter* (DN), käsitelivät tutkimuksia ja asiantuntijuutta koronaviruksesta kirjoittaessaan.

Suurissa muutoksissa ja poikkeuksellisissa oloissa tarvitaan tulkkeja, jotka antavat tapahtumille selityksen ja neuvovat, miten toimia. Covid-19 (jatkossa korona) oli tällainen tilanne. Koska kyseessä oli viruksen aiheuttama pandemia, tulkintoja päätöksenteon tueksi haettiin epidemiologeilta ja muilta lääketieteen asiantuntijoilta. Päätöksenteossa hyödynnettiin luonnollisesti monien eri

alojen asiantuntijatietoa ja arvioitiin esimerkiksi taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Rajaan kuitenkin tutkimukseni epidemiologiseen ja lääketieteelliseen asiantuntijuuteen, sillä se nousi ennennäkemättömällä tavalla poliittisen keskustelun keskiöön.

Ajallisesti keskityn pandemian alkuvaiheeseen, kevääseen 2020. Pandemia ei tuolloin ollut vielä normalisoitunut, vaan sitä käsiteltiin akuuttina kriisinä ja yhteiskunnat olivat šokkitilassa. Tänä aikana käsitykset viruksesta vasta muotoutuivat. Ilmiö oli uusi ja tuntematon. Siksi se nousi tärkeimmäksi uutisaiheeksi, joka täytti mediakentän. Myöhemmin median kiinnostus aiheeseen alkoi hiipua (Harjuniemi 2022). Kevät 2020 on kiinnostava tarkastelujakso myös siksi, että silloin erot Suomen ja Ruotsin politiikkatoimissa ja virukseen liittyvää tietoa koskevista tulkinnoista olivat suurimmillaan.

Tutkimukseni polttopisteessä ovat tieteellistä tietoa koskevassa uutisoinnissa esiin päässeet tulkinnat pandemiasta ja asiantuntijat, joita lehdet nostivat esiin. Tarkastelen, miten lehdet nostivat asiantuntijanäkökulmia yleisön tietoisuuteen, ja keiden ja millaista asiantuntijuutta edustavien ta-

Tutkimus on tehty Helsingin Sanomien Säätiön rahoituksella.

hojen näkökulmaan ne nojautuivat. Keskeinen kysymys on, missä määrin kahden, samaan mediaregiimiin luokitellun (Hallin & Mancini 2004, 67–70, 143–197) naapurimaan valtalehtien journalismi vahvisti tai haastoi valtiovaltaan kytköksissä olevaa virallista kansanterveysasiantuntijuu- ta. Kysyn, miten vaihtoehtoinen, avoin asiantun- tijuus näkyi lehdissä. Miten lehtien rakentamat asiantuntijapositionit erosivat toisistaan? Vastaavaa analyysiä ei ole ennen tehty.

Aluksi tarkastelen yleisemmällä tasolla asiantun- tijuutta ja journalismin uskottavuuden hierarkiaa. Seuraavassa jaksossa esittelen tutkimuskysymyk- seni, käyttämäni aineiston ja menetelmät. Sitten analysoin erilaisten asiantuntijaryhmien näkyvyyt- tä epidemiaa koskevassa, tieteellistä tietoa käsitte- levässä uutisoinnissa. Tarkastelu perustuu viitta- instanssien määrään. Katson sen kuvastavan sitä, missä määrin lehdet turvautuivat eri professionien asiantuntemukseen. Analyysiosa loppuu katsauk- seen siitä, miten lehdet käsitelivät tieteellistä tie- toa ja asiantuntijuutta metatasolla – evästivätkö ne lukijoitaan esimerkiksi siihen, kuinka arvioida tut- kimustiedon tai asiantuntijoiden luotettavuutta. Tämän empiirisen osion jälkeen tiivistän yhteen- vedossa tutkimukseni keskeiset löydökset ja suhte- utan ne laajempiin teoreettisiin keskusteluihin.

Professionaalinen asiantuntijuus

Klassisessa sosiologiassa asiantuntijuus liitetään ammattiryhmiin, professioihin. Max Weber toi hallinnon legitimitteettiä analysoidessaan esiin lää- ketieteellisen byrokratian ja sen (monopolistisesti ja suljetusti) hallitseman tiedon legitimitteetin luo- jana. Weberin (1964, 339; 1978, 225; ks. myös Beck 1992, 204–214) mukaan tekninen erityis- tieto takasi haltijalleen ”poikkeuksellisen valtopo- sition”. Samoilla linjoilla oli myös Talcott Parsons (1939), jonka mukaan professioilla on ainutlaa- tuinen merkitys historiassa. Tuo merkitys liittyy nimenomaan professionalisoituun tietoon ja sen tuomaan asiantuntemukseen.

Asiantuntemusta voi käsitellä joko *realisti- sesta* (Collins & Evans 2002; 2007) tai *relatio- naalisesta* (Grundmann 2017; ks. myös Eräsaa- ri 2002) näkökulmasta. Näiden katsantokan- tojen ei kuitenkaan välttämättä tarvitse olla toi- siaan poissulkevia (Rijswoud 2012). Realisti- sessä lähestymistavassa asiantuntijuus nähdään asiantuntijan ominaisuutena; se muodostuu tällä

olevista erityistiedoista tai -taidoista. Usein keski- tytään siihen, millä keinoin voi tunnistaa parhaat asiantuntijat. Relationaalisessa katsantokannassa asiantuntijuus taas muodostuu suhteessa muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan; asiantuntija on henkilö, jota pidetään asiantuntijana. Asiantuntijuus syn- tyy yhtäältä suhteessa niihin tahoihin, jotka asian- tuntijan palveluksia tarvitsevat, ja toisaalta suhteessa niihin ongelmiin, joihin asiantuntijalta hae- taan ratkaisuja (Grundmann 2017; Peters 2008).

Relationaalisesta näkökulmasta vaikkapa yli- opistotutkija ei automaattisesti ole asiantuntija, vaan asiantuntijastatus riippuu siitä, katsotaanko tutkijalla olevan käytännön kysymysten kannalta relevanttia osaamista. Siinä missä tiede pyrkii esit- tämään yleispäteviä teorioita, kohdistuu asiantun- tijuus käytännöllisiin, kapeasti rajattuihin ongel- miin. (Peters 2008.) Asiantuntija-alojen painoar- vo muuttuikin ajasta ja tilanteesta riippuen (Sorsa ym. 2021). Koronakeväänä 2020 kansanterveys- asiantuntijat saivat ennennäkemätöntä huomio- ta, ja esimerkiksi infektiosairauksien matemaatti- sesta mallintamisesta tuli yhtäkkiä poikkeukselli- sen merkityksellistä asiantuntijaosaamista. Tämä näkyy myös DN:n ja HS:n tiede uutisoinnissa ja lehtien tavassa käsitellä erityisesti epidemiologiaan liittyvää asiantuntijuutta.

Relationaalisessa tulkintatavassa asiantunti- juuden kannalta keskeistä on neuvoa-antava yh- teiskunnallinen rooli; asiantuntija osallistuu pää- töksentekoon (Grundmann 2017; Peters 2008). Poliitikot puhuvat päätöksiä tehdessään mie- lillään tiedolla johtamisesta (Ylöstalo 2020). Päätöksenteko valikoi tarvitsemansa tiedon mutta myös itse tuottaa tietoa ja muokkaa sitä omiin tarkoituksperiinsä sopiviksi (Sorsa 2017; Sorsa ym. 2021). Profession liittyvä asiantuntijatyö ites- sään ei riitä vaikuttamaan päätöksentekoon, vaan ideat on ensin tulkettava käsillä olevaan konteksi- tiin. Tällaisen tulkin rooli edellyttää asiantunti- jaorganisaation auktoriteetin yli/kansallista tun- nustamista (Sorsa ym. 2021) Eri aloilla on tiedon tuotantoon erikoistuneita organisaatioita ja ryh- miä, joille annetaan erilainen painoarvo päätök- senteossa. Weberiä ja Parsonsia seuraten legitii- miksi koettu tieto perustuu vahvasti ryhmäjäse- nyyksiin. (Vähämaa 2015). Legitiimien organisa- tioiden tulkkama tieto täytyy myös välittää eteen- päin. Tässä media tulee kuvaan tiedon välittäjänä, legitimitteetin luoja tai sitä haastavana voimana (ks. esim. Kitzinger 1999; Bakir 2010).

Uskottavuuden hierarkia ja media

Päätöksentekijöiden lisäksi myös tavalliset kansalaiset kaipaavat yhä enemmän asiantuntijatie-toa arjen tueksi. Media toimii kanavana, jonka kautta asiantuntijat puhuvat suurelle yleisölle (Grundmann 2017). Samalla media tuottaa relationaalista asiantuntemusta asettamalla henkilöitä asiantuntija-asemaan ja täten rakentamalla käsitystä heistä asiantuntijoina. Medialla on myös keskeinen rooli siinä, kenen näkemys valitaan politiikkatoimenpiteiden lähtökohdaksi.

Howard S. Becker (1967) puhuu *uskottavuuden hierarkiasta*: korkeammassa valta-asemassa olevien väitteitä pidetään uskottavampina kuin heikommissa asemassa olevien. Beckerin näkemys on sopusuunnassa weberiläisten professio- ja statusnäkemysten kanssa. Käsite on omaksuttu myös journalismin tutkimukseen (esim. Hall ym. 1978; Miller & Williams 1998b; Manning 2001; Harjuniemi 2021). Uutisia laatiessaan journalistit arvioivat erilaisten lähteiden luotettavuutta nopeasti ja rutiininomaisesti. Puhutaankin tätä prosessia ohjaavasta *journalismin uskottavuuden hierarkiasta*. Hierarkian huipulla olevilla lähteillä on paljon valtaa journalismin agendan määrittelijöinä (Hall ym. 1978; Harjuniemi 2021).

Korkeimmalle hierarkiaan sijoittuvat poliittisesti ja taloudellisesti vaikutusvaltaiset lähteet. Asiantuntijoiden kohdalla asemaa hierarkiassa määrittää institutionaalinen tausta (Harjuniemi 2021; Kitzinger 1999). Korkeimmalle sijoittuvat valtionhallintoon kytköksissä olevat asiantuntijat sekä riippumattomiksi mielletyt asiantuntijat, joiden katsotaan ammattikäytäntöjensä vuoksi tuottavan objektiivista tietoa. Asiantuntijat, joiden koetaan ajavan jotakin agendaa, sijoittuvat alemmaksi hierarkiassa. (Hansen 1994; Harjuniemi 2020, 40; Harjuniemi 2021; Manning 2001; Miller & Williams 1998a; Miller & Williams 1998b; Kitzinger 1999.) Journalistit katsovat myös korkean aseman ja esimerkiksi professorin tittelin lisäävän uskottavuutta (Hansen 1994; Harjuniemi 2020, 40). Haastateltavia asiantuntijoita valitessaan journalistit antavat koetun uskottavuuden lisäksi painoa myös esimerkiksi asiantuntijoiden saavutettavuudelle, aiemmalle näkyvyydelle ja kommunikaatio- taidoille (Hansen 1994; Peters 2008).

Myyhäismodernina aikana perinteisen asiantuntijuuden ei ole enää koettu vastaavan arjen ongelmiin, mikä on luonut tarvetta uudenlaisille asiantuntijuuden muodoille (Nowotny 2000; Bil-

gård 2008). Risto Eräsaari (2002) puhuu suljetusta ja avoimesta asiantuntijuudesta. Suljettua asiantuntijuutta edustaa esimerkiksi weberiläisen byrokratian piiriin kuuluva ekspertiisi. Avoin asiantuntijuus taas pyrkii haastamaan suljettua asiantuntijuutta. Traditiot katkaiseva kulttuurinen muutos lakkauttaa perinteisiä auktoriteetteja. Richard Susskind ja Daniel Susskind (2015) povaavat samaa kohtaloa myös professioille ja niiden monopolisoimalle asiantuntemukselle. Myös populistiset liikkeet haastavat suljettua, professioihin pohjautuvaa asiantuntemusta rakentamalla omia tulintoja maailmasta (Ylä-Anttila 2018). Erilaiset asiantuntijat kollektiiveina ja yksilöinä käyvät siis jatkuvasti kilpailua asemistaan. Medialla on keskeinen asema tässä kilpailussa. Kiinnostavaa on, kenen ideat valikoituvat päätöksenteon pohjaksi ja mikä on median rooli valikoitumisessa (Eskelinen & Jonker-Hoffrén 2017; Harjuniemi ym. 2015).

Yhden esimerkin asiantuntijuuden ja professioiden murroksesta ja median roolista tarjoavat koronapandemian aikana syntyneet viruksen tukahduttamista vaatineet kansainväliset verkostot (ks. esim. End Coronavirus 2022; Eroon koronasta 2022; Myllärniemi ym. 2020). Niiden kannalta keskeisiä ovat olleet Tomas Pueyon (10.3.2020, 19.3.2020) blogikirjoitukset. Pueyo myös pääsi esiintymään asiantuntijapositiona brittiläisessä ajankohtaisohjelmassa (Channel 4 News 2020). Warren Pearce (2022) katsoo, että Pueyo vastasi sellaisiin emotionaalisiin tarpeisiin, joihin perinteiset kansanterveysasiantuntijat eivät kyenneet vastaamaan.

Realistinen ja relationaalinen katsantokanta tarjoavat kumpikin oman tapansa tarkastella avointa asiantuntijuutta. Realistisesta näkökulmasta olennaisia ovat asiantuntijan erityistiedot, joilla usein on kytkös instituutioihin ja professioihin mutta joita henkilöllä voi ainakin teoriassa olla ilman institutionaalisia kytköksiäkin. Relationaalisesta näkökulmasta institutionaaliset kytkökset rakentavat henkilön asiantuntijapositiona muiden silmissä. Toisaalta se voi rakentua myös esimerkiksi median kautta, kuten Pueyon tapauksessa.

Asiantuntijuutta koronauutisoinnissa on joissakin tutkimuksissa tarkasteltu arvioimalla asiantuntijapositiona esiintyneiden tutkijoiden tieteellisten julkaisujen ja niiden saamien viittausten määrää suhteessa näiden medianäkyvyyteen (Leidecker-Sandmann ym. 2022; Ioannidis ym. 2021). Tulokset ovat osin ristiriitaisia. Eri maita käsittelevässä tutkimuksessa päädyttiin siihen, että medias-

sa näkyvät asiantuntijat eivät bibliometristen mittausten perusteella suinkaan olleet alansa merkittävimpiä nimiä eikä heillä ollut juurikaan koronapandemiaan liittyviä julkaisuja (Ioannidis ym. 2021). Toisaalta saksalaisessa mediassa näkyivät asiantuntijat, jotka olivat bibliometrisilla mittareilla tarkasteltuina merkittäviä (Leidecker-Sandmann ym. 2022). Onkin kiinnostavaa tutkia, miten HS ja DN uutisoivat tieteellisestä tiedosta ja keihin asiantuntijoihin lehdet tukeutuivat.

Aineisto ja menetelmät

Aineistona käytän kirjoituksia, joissa käsiteltiin koronavirukseen liittyvää tieteellistä tietoa tai tieteellisten asiantuntijoiden lausuntoja. Aineistopyynnöllä sain Helsingin Sanomilta ajanjaksolta 13.3.2020–15.6.2020 printtilehdessä julkaistut artikkelit, joissa esiintyi kirjainyhdistelmä ”korona”. Alkupisteeksi valitsin ajankohdan, jolloin epidemiavaihe oli alkamassa ja päätepisteeksi poikkeusolojen loppumisen. Koska tarkoituksena oli tarkastella itse virukseen ja lääketieteeseen liittyviä kysymyksiä ruotivien asiantuntijajäsentien rakentumista mediassa, erittelin artikkelien joukosta ne, jotka sisälsivät virusta tai epidemiaa koskevaa tieteellistä tietoa tai asiantuntijamielipiteitä. Näin esimerkiksi ekonomistien arviot epidemian talousvaikutuksista tai kasvatustieteilijöiden näkemykset oppimistuloksista pandemian aikana rajautuivat pois.

Asiantuntijamielipiteiksi katsoin sellaisten henkilöiden näkemykset, jotka esitettiin tieteellisinä asiantuntijoina. Yhteensä HS:n aineisto kattaa 330 artikkelia, kun mielipideosaston kirjoitukset rajataan pois. DN:n aineiston (263 artikkelia pois lukien mielipidekirjoitukset) keräsin vastaavalla tavalla ajanjaksolta 1.3.2020–15.6.2020 tekemällä lehden nettisivuilla haun ”corona”. Aloitin DN-tarkastelujakson hieman aikaisemmin, koska epidemiakin alkoi Ruotsissa aikaisemmin.

Kummankin lehden aineistosta eriteltiin asiantuntijat, joihin aineistossa viitattiin, ja laskettiin, kuinka monessa artikkelissa kuhunkin asiantuntijaan viitattiin (viittausinstanssi). Asiantuntijat luokiteltiin sen mukaan, mitä organisaatiota he tarkasteltavan sanomalehden artikkelien mukaan edustivat. Mikäli asiantuntija edusti useampaa organisaatiota, hänet luokiteltiin kaikkiin niistä.

Selvitin myös käsittelemisnäsi teksteissä esiintyneiden asiantuntijoiden tutkimuksellisia meriitte-

jä (realistinen asiantuntijuus) viiteindekseillä mitattuna (esim. ”Citation Index Anders Tegnell”). Näin pystytään arvioimaan lehtien käyttämien asiantuntijoiden julkaisuviitteiden määrää suhteessa näiden medianäkyvyyteen (vrt. Leidecker-Sandmann ym. 2022; Ioannidis ym. 2021).

Lisäksi analysoin artikkelit, joissa viitattiin koronavirukseen liittyviin tutkimuksiin, raportteihin ja selvityksiin. Käytin teemoittavaa lähilukua (Eskola & Suoranta 2008; 174–180; Guest ym. 2012). Luin aineiston useampaan otteeseen etsien ilmaisia ja temaattisia rakenteita, jotka liittyivät asiantuntijoihin (edustivatko he avointa vaiko suljettua asiantuntijuutta, miten lehdet eväsivät lukijoitaan arvioimaan ristiriitaisia tiedonlähteitä ja niiden uskottavuutta, ja miten – jos mitenkään – asiantuntijoiden valintaa perusteltiin). Tarkastelin myös sitä, kuinka artikkelit asemoituivat suhteessa maan koronalinjaan ja kenelle tekstissä annettiin kertojan rooli (journalistin vs. tutkijan ääni). Analyysini eteni lähiluvun kautta pienemmistä, artikkeleihin pohjatuista havainnoista kohti suurempia temaattisia kokonaisuuksia. Empiiristen tulosten raportoinnissa taas lähdin liikkeelle temaattisen lähiluvun tuottamista kokonaisuuksista, joita havainnollistan teemaa valaisevilla tekstilainauksilla.

Esimerkiksi teema avoimesta ja suljetusta asiantuntijuudesta syntyi seuraavasti. Tarkastelin aluksi yksittäisiä artikkeleita kiinnittäen huomion siihen, kenelle artikkeleissa annettiin ääni. Sen jälkeen selvitin, mihin – jos mihinkään – organisaatioon nämä henkilöt kuuluivat. Jos henkilö kiinnittyi esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokseen (THL) tai Folkhälsomyndigheteniin (FHM), katsoin hänen edustavan suljettua asiantuntijuutta, joka määrittä virallista koronalinjaa. Muiden asiantuntijoiden kohdalla kiinnitin huomiota siihen, kommentoiko asiantuntija virallista linjaa ja asetettiin hänelle vastakkain sen kanssa. Jos asiantuntija tuli virallisten organisaatioiden ulkopuolelta ja haastoi niiden linjaukset ja tulkinnat, katsoin hänen edustavan avointa asiantuntijuutta.

Samalla tavoin tarkastelin yksittäisten artikkelien kautta kummankin lehden linjauksia suljetusta vs. avoimesta asiantuntijuudesta. Esimerkiksi ”älä ruoki trolleja” -tyyppiset varoitukset (DN), vertaisarvioinnin korostamisen uskottavuuden taakeena ja vetoamisen oman maan kansanterveysviranomaisten arvioihin teemoitin suljetun asiantuntijuuden tukemiseksi. Vastaavasti, jos artikkeleissa korostettiin esimerkiksi sitä, että tieto kuu-

luu kaikille eikä viranomaistahoillakaan ole varmaa tietoa (HS), katsoin artikkelin haastavan suljettua asiantuntijuutta. Niin ikään teemoittaessani sitä, kenelle artikkelissa annettiin kertojan ääni, luokittelin artikkelit sen mukaan, puhuuko artikkelissa tutkija (suorien lainausten kautta tai toimittajan referoimana) vai toimittaja omin sanoin.

Asiantuntijat

Kuten uskottavuuden hierarkiaa koskevien teorioiden perusteella oli odotettavissa, lehdissä korostuivat valtionhallintoon kytköksissä olevat viranomaislähteet – HS:ssa THL ja DN:ssä Ruotsin kansanterveysvirasto FHM. Yhteensä HS:n artikkeleissa oli 294 viittausinstanssia suomalaisiin asiantuntijoihin, joista 38 prosenttia THL:n asiantuntijoihin. DN:n 235:stä ruotsalaisiin asiantuntijoihin kohdistuneesta viittausinstanssista vielä suurempi osuus, 43 prosenttia, oli FHM:n asiantuntijoihin.

HS:ssa myös yliopistojen asiantuntijoilla oli merkittävä rooli – näihin kohdistui 34 prosenttia viittausinstansseista. DN:ssä vastaava luku oli 20 prosenttia. Kolmas merkittävä ryhmä olivat sairaanhoitopiireissä ja yliopistosairaaloissa toimivat asiantuntijat (esim. ylilääkärit). Näihin kohdistui 21 prosenttia HS:n viittausinstansseista. Koska monissa HS:n artikkeleissa viitattiin lääkäreihin, joista mainittiin vain esimerkiksi erikoistumisala muttei näiden työpaikkaa, on mahdollista, että todellinen luku on suurempi. DN:ssä vielä suurempi osuus viittausinstansseista (31 %) kohdistui sairaanhoitoalueiden ja yliopistosairaaloitten asiantuntijoihin. Näiden viittausten määrään vaikutti ennen muuta keskustelu alueellisista sulkutoimista (esim. siitä, pitäisikö Åren hiihtokeskukset sulkea).

Kaikkein näkyvin asiantuntija HS:ssa oli THL:n terveysturvallisuusosaston johtaja Mika Salminen, johon kohdistui 8,5 prosenttia viittausinstansseista. Tämä on linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Angela Merkelin koronaneuvonantaja Christian Drosten (Leidecker-Sandmann ym. 2022) ja Tanskan kansallisen terveydenhuoltolautakunnan johtaja Søren Brostrøm (Ioannidis ym. 2021) olivat eniten esillä kyseisten maiden mediassa.

Ruotsin valtionepidemiologi Anders Tegnellin näkyvyys kuitenkin korostuu suhteessa Salmiseen ja Drosteniin. Tegnellin kohdistui lähes 30 prosenttia DN:n viittausinstansseista. DN:n

toiseksi näkyvimpään asiantuntijaan, FHM:n pääjohtajaan Johan Carlsoniin kohdistui vain 7,7 prosenttia viittausinstansseista. Tämä kuvastaa asiantuntijapuheenvuorojen keskittymistä yhdelle henkilölle – Anders Tegnellille.

HS:ssa asiantuntijoiden näkyvyys oli tasaisempaa. Toiseksi eniten viitattiin THL:n ylilääkäriin ja mallinnusryhmän jäsenenen Tuija Leinoon (5,8 % viittausinstansseista). DN:ssä kukaan akateeminen asiantuntija ei noussut erityisen näkyväksi. Näkyvimpiä olivat Uppsalan yliopiston lääketieteen professori Björn Olsen ja Karoliinisen instituutin professori Anders Sönnnerborg, joista kumpaankin kohdistui neljä viittausinstanssia. HS:ssa puolestaan nousi varsin näkyväksi zoonosivirologian professori Olli Vapalahti, johon kohdistui 5,1 prosenttia viittausinstansseista. Taulukossa 1 on esitetty viisi eniten käytettyä asiantuntijaa kummassakin lehdessä.

Yhteenvedona voi todeta ensinnäkin, että Anders Tegnellin asiantuntijaposition oli poikkeuksellinen. Bibliometrisesti mitattuna Tegnellillä on kohtalaisesti viitteitä (yli 3 000), mutta hän häviää selvästi muun muassa DN:ssä merkittävästi vähemmän palstatilaa saaneelle Karoliinisen instituutin Anders Sönnnerborgille (yli 20 000 viittausta) ja Uppsalan yliopistollisen sairaalan professori Björn Olsenille (yli 70 000 viittausta). Toki Tegnellä voi kuvata asiantuntijana myös realistisesta näkökulmasta (erityistiedot ja taidot), mutta hänen asemansa perustui ennen muuta relationaalsiin tekijöihin (politiikkaneuvoja) ja FHM:n suomaan weberiläiseen suljetun asiantuntijuuden position.

Sama pätee THL:n pääjohtaja Markku Tervahautaan, joka oli esillä HS:ssa ennen muuta THL:n edustajana eikä niinkään tieteellisten meriittiensä ansiosta. Mitä taas Mikka Salmiseen tulee, hän on varsin viitattu asiantuntija (noin 13 000 viittausta). Salmisen asiantuntijuutta voikin perustella hyvin sekä realistisesta (erityistiedot) että relationaalisesta (politiikkaneuvoja) näkökulmasta. Salminen jää kylläkin pitkälti jälkeen Olli Vapalahdesta (yli 25 000 viittausta) mutta on selvästi edellä esimerkiksi Tuija Leinoa (noin 2 000 viittausta) ja monia HS:n käyttämiä yliopistotutkijoita.

Toisekseen taulukosta näkee, että DN luotti HS:a enemmän viranomaistahoihin (FHM vs. THL). Yliopistotutkimuksen näkyvyys suhteessa viranomaisnäkyvyyksiin oli HS:ssa suurempi kuin DN:ssä. Mutta yhtä kaikki, kummassakin lehdes-

Taulukko 1. HS:n ja DN:n eniten käyttämät asiantuntijat

Asiantuntija	Frekvenssi	%
HS		
Mika Salminen (THL, terveysturvallisuusosaston johtaja)	25	8,5
Tuija Leino (THL, ylilääkäri)	17	5,8
Olli Vapalahti (Helsingin yliopisto, zoonosivirologian professori)	15	5,1
Jussi Sane (THL, johtava asiantuntija)	12	4,1
Markku Tervahauta (THL, pääjohtaja)	10	3,4
DN		
Anders Tegnell (FHM, valtionepidemiologi)	69	29,0
Johan Carlson (FHM, pääjohtaja)	18	7,7
Björn Eriksson (terveydenhuoltojohtaja)	10	4,3
Per Follin (Tukholman vastaava tartuntatautilääkäri)	10	4,3
Anders Wallensten (FHM, varavaltionepidemiologi)	7	3,0

sä terveysviranomaisten edustama organisaatioihin kytketty suljettu asiantuntijuus sijoittui uskottavuuden hierarkian huipulle.

Avoin asiantuntijuus ja tieteellinen tieto metatasolla

Koronakeskustelussa näkyi asiantuntijuuden politisoituminen: asiantuntijoiden luotettavuus oli tullut kiistanalaiseksi (kyse on tosin jo ennen koronapandemiaa näkyneestä ilmiöstä; ks. esim. Gunnarsson & Elam 2012; Huovila 2014; Huovila & Saikkonen 2015; Jallinoja ym. 2016). Miten lehdet toimivat tällaisessa informaatioympäristössä ja kuinka ne käsitelivät ”virallista” asiantuntijuutta haastavia ääniä?

Keväällä 2020 vedottiin erilaisiin tutkimustuloksiin, kun pyrittiin vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon. Tässä suhteessa kiinnostava on someen muodostunut yhteisö, joka laati omia koronamallinnuksiaan ja kritisoi THL:ta (Väliveronen ym. 2020). Keskustelu valui myös HS:n palstoille. HS esimerkiksi nosti uutisoinnissaan esiin avointa asiantuntijuutta edustavan Helsingin yliopiston tautiekologian tutkijatohtori Tuomas Aivelon THL:n vasta-ainetutkimusta kohtaan Twitterissä esittämän kritiikin (HS 16.4.2020b). Bibliometrisesti mitattuna Aivelon tieteelliset meriitit (nelisensataa viitettä) ovat vaatimattomat verrattuna edellisessä osiossa esitettyihin suljetun asiantuntemuksen edustajiin.

Aivelon lausunnoilla HS haastoi suljettua asiantuntijuutta.

Myös DN käsitteli somessa esiintyvää avointa asiantuntijuutta. Artikkelissa ”Älä ruoki trolleja koronamalleilla” (DN 27.3.2020) puhutaan väkivaltaisten ääri liikkeiden ja vieraiden valtojen pandemiaan liittyvistä aktiviteeteista, joiden tarkoitus on aiheuttaa eripuraa ja epäluottamusta. Kirjoittaja ohjeistaa pitämään ne mielessä ”kun jakaa informaatiota tai punnitsee muiden sanomia sosiaalisessa tai perinteisessä mediassa”. Suoraa yhteyttä turvallisuusuhkien ja somessa esiintyvien FHM-kriittisten näkemysten välille ei kylläkään esitetä, mutta kun asiat esitetään peräkkäin, syntyy lukijalle mielle yhtymä yhteydestä. Puhuttaessa vieraiden valtojen pyrkimyksistä aiheuttaa epäluottamusta tarkoitetaan yleensä epäluottamusta viranomaisiin. Artikkelisiin sisältyy siis implisiittinen kehoitus luottaa korona-asioissa viranomaisiin (esim. FHM). Kirjoittaja pyrki vahvistamaan FHM:n (ja Tegnellin) asemaa uskottavuuden hierarkian huipulla.

HS:n aineistossa vastaavaa ilmiötä ei esiintynyt. Lehdessä ruodittiin salaliittoteorioita, mutta se ei ottanut DN:n tapaan kriittistä näkökulmaa suljettua asiantuntijuutta kyseenalaistaviin uusiin asiantuntijoihin. HS ei DN:n lailla asettanut tukemaan kansanterveysviranomaisia. Sen sijaan HS saattoi kyseenalaistaa THL:n linjauksia ja arvioita. Brittiläisen Imperial Collegen mallinnuksen oletus THL:n arvioita korkeammasta infektiokuolleisuudesta nostettiin jatkuvasti esiin THL:n mal-

leista uutisoitaessa. Samoihin aikoihin kun DN varoitti trollien ruokkimisesta, HS kirjoitti:

Monet ovat kuitenkin kaivaneet vanhoista uutisista THL:n lausuntoja siinä vaiheessa, kun epidemia ei ollut vielä rantautunut Suomeen. Viesti on, että THL löytää ne vielä edestään. (HS 26.3.2020)

Lehti siis vahvisti THL:seen kohdistettua kritiikkiä. Se myös julkaisi kolumnin (HS 26.4.2020), jossa kritisoitiin halua rajata koronakeskustelu asiantuntijoille. HS siis haastoi DN:ä enemmän perinteistä, suljettua asiantuntijuutta ja sen edustajien asemaa uskottavuuden hierarkiassa.

DN käsitteli koronaa koskevan tieteellisen keskustelun metaympäristöä enemmän, selkeäsanaisemmin ja kriittisemmin kuin HS. Lehti julkaisi juttuja, joissa avattiin yksityiskohtaisesti, miten vertaisarviointiprosessi toimii, kerrottiin mitä ovat esijulkaisualustat, ja kirjoitettiin tieteellisen prosessin ongelmista pandemia-aikana (esim. DN 26.4.2020). Otsikolla ”Näin erotat todelliset asiantuntijat valeasiantuntijoista” DN kirjoitti:

(...) journalisteilta toivoisi vähän parempaa taustatyötä. Ennen ”asiantuntijan” päästämistä tv- tai radiostudioon toimittaja voisi tehdä haun PubMed-tietokannasta (...). Tietokannasta voi muutamassa minuutissa tarkistaa, onko ”asiantuntija” todella julkaissut tutkimusta aiheesta. (DN 20.3.2020)

Kirjoittaja katsoo asiantuntijuutta realistisesta näkökulmasta bibliometristen kriteerien pohjalta ja tarjoaa arviointiperustan (julkaisut ja viitteet), jonka pohjalta asiantuntijuutta tulisi arvioida. Asiantuntijuus kytkeytyy perinteisiin tiedeinstituutioihin ja professioihin kuten bibliometriset tarkastelutkin. HS:ssa ei ollut vastaavaa mediakritiikkiä tai ohjeita asiantuntijuuden tunnistamiseksi.

Sekä HS että DN erittelivät yleensä tutkimuksista kirjoittaessaan, oliko ne jo julkaistu vertaisarvioituissa tieteellisissä lehdissä. Uutisissa ei kuitenkaan avattu lukijoille, mitä vertaisarviointi tarkoittaa. DN avasi prosessia erillisessä artikkelissa (DN 26.4.2020), HS ei. HS:ssa metanäkökulma tutkimukseen saatettiin tuoda esiin haastateltavan suulla (ks. esim. HS 19.3.2020a).

Kumpikin lehti julkaisi artikkelin, joka evästää lukijaa tilastojen tulkintaan. DN:n viihteellisempi tyyli näkyy otsikosta: ”Mitä jokaisen harrastelija-epidemiologin tulisi tietää” (DN 5.4.2020). HS välitti otsikolla vain asiasällön: ”Kuinka tulkita tilastoja?” (HS 30.4.2020). Siinä missä DN pilkkasi kotiepidemiologeja esimerkiksi kirjoittamalla ”Esittemme harrastelijaepidemiologiiden ylei-

simät virheet” (DN 5.4.2020), HS kiinnitti huomion siihen, että tutkijatkin tekevät virheitä. DN:n kritiikin kohteena oli avoin asiantuntijuus, kun taas HS toi esiin epävarmuustekijät suljetun asiantuntemuksen tiedossa. DN:n artikkeli osuu lähemmäs poliittisia valintoja ja vaikutusyrityksiä ja implisiittisesti delegitimoitua tukahduttamista vaatineita näkökulmia.

DN esittää tilastolliset virhetulkinnat melkein pä uhkakuvana, mutta HS kirjoittaa:

Mutta voivatko käyrien virheelliset tulkinnat olla korona-aikana jopa vaarallisia, jos tulkinnat pääsevät määrittämään julkista keskustelua?

[Tilastotieteen apulaisprofessori Pauliina] Ilmonen ei usko siihen. Jos tekee julkisessa keskustelussa erheellisen päätöksen, joku kyllä korjaa sen, Ilmonen sanoo.

Ilmosta on päinvastoin hyvä asia, että niin maallikot, tutkijat kuin päättäjätkin pääsevät käsiksi tietoon ja tilastoihin ja voivat esittää niiden pohjalta omia johtopäätöksiään.

”On hirvittävän hyvä asia, että katsotaan samoja asioita eri näkökulmista. Meillä on sananvapaus voimassa myös rajoitusten aikana. Ei se sillä lailla mene, että tieto olisi tutkijoiden tai päätöstentekijöiden yksityistä omaisuutta. Tieto kuuluu kaikille.” (HS 30.4.2020)

DN antaa lukijalle selkeämmät ja suoraviivaisemmat lähtökohdat netissä liikkuvan informaation tulkittamiseen. DN:n painopisteenä on suojella lukijaa epäluottettavalta tiedolta ja vahvistaa perinteisen asiantuntemuksen merkitystä. Lehti legitimoit perinteisten kansanterveysasiantuntijoiden asemaa sijoittamalla nämä korkealle uskottavuuden hierarkiassa ja delegitimoit niitä haastamaan pyrkineitä tahoja. HS puolestaan tarjoaa yleisemmän välineistön, jonka kautta lukija voi tulkita tilastoja omasta perspektiivistään. Tämän tieteellisiin kysymyksiin liittyvän ”demokraattisuuden” varjopuolena on kysymysten politisoituminen.

Tukahduttamista vaatineet avoimen asiantuntijuuden edustajat nostettiin HS:ssa toisinaan THL:n ja muun instituutioihin ja professioihin kytkeytyvän suljetun asiantuntijuuden rinnalle. DN puolestaan suhtautui avoimeen asiantuntijuuteen kriittisemmin. Toisaalta instituutioihin kytkeytymätön avoin asiantuntijuus kelpasi DN:lle yhdessä artikkelissa (DN 10.5.2020) taustatiedoksi, kun se kritisoi mallinnusta, jota käytettiin Ruotsin toimien kyseenalaistamiseen. Avointa asiantuntijuutta siis käytettiin suljetun asiantuntijuuden uskottavuuden vahvistamiseen.

HS esitti muita mallinnuksia (ks. esim. HS 28.3.2020) vastapainona THL:n mallinnuksille,

tuomaan esiin, että ne eivät olleet ainoa käsitys tilanteesta. Samalla lehti kuitenkin yleensä antoi THL:n mallinnusryhmälle mahdollisuuden kommentoida näitä arvioita. Lisäksi Mika Salminen sai esittää oman kommenttinsa vaihtoehtoisin poliittikasuosituksiin:

Kerromme vain sen, mikä meidän mielestämme on johdopäätös tietoon ja kokemukseen perustuen. Jos joku todistaa, että asiat ovat toisin, olemme valmiita muuttamaan arviota. (...) Ymmärrän tutkijoita, jotka ovat inostuneita ja löytävät omia ratkaisujaan, mutta heillä ei ole mitään vastuuta siitä, kuinka ne toteutetaan. Heidän on helppo heittää kommentteja. (HS 16.5.2020b)

Brittiläisen Imperial Collegen koronamallinnus (Ferguson ym. 2020) oli esillä molemmissa lehdistä. HS:n uutisoinnissa mallinnus sai kanonisen aseman: se nostettiin toistuvasti esiin kirjoitettaessa THL:n infektiokuolleisuusarvioista, jotka olivat pienempiä kuin Imperial Collegen mallintajien. Kritiikkiä mallinnusta kohtaan nousi lehdessä esiin lähinnä THL:n mallinnusryhmän jäsenten suulla. Lehti haastoi näitä selittämään, miksi THL:n ja Imperial Collegen arviot poikkesivat toisistaan (ks. esim. HS 19.3.2020b). Vaikka Imperial Collegen mallinnukseen viitattiin DN:n kriittisissä pääkirjoituksessa, ei mallinnus noussut lehdessä samanlaiseen asemaan kuin HS:ssa. Toisin kuin HS:ssa, DN:ssä mallinnukseen kohdistunut kritiikki ei tullut yksinomaan haastateltavilta, vaan myös toimittajat kritisoivat sitä (ks. DN 10.5.2020, DN 17.3.2020).

HS otti DN:n verrattuna enemmän ”vahtikoiran” roolia suhteessa valtionhallintoon kytköksissä olevaan asiantuntijuuteen, mutta kummankin lehden journalismia leimasi pikemminkin yhteistyö terveysviranomaisten kanssa kuin selvä kriittisyys. Näiltä osin tämän tutkimuksen empiiriset tulokset ovat yhteensopivia eräiden aiempien (Veil & Ojeda 2010; Klemm ym. 2017) tutkimusten kanssa.

Lopuksi

Koronajournalismissa uskottavuuden hierarkian huipulle nousivat valtionhallintoon kytköksissä olevat asiantuntijat sekä puolueettomiksi mielletyt asiantuntijat. Sekä HS:ssa että DN:ssä kaikkein viitatuin asiantuntijaryhmä oli koronapolitiikassa neuvoa antavassa asemassa olleet terveysviranomaiset (THL, FHM), mutta myös yliopistojen asiantuntijoihin ja sairaanhoitopiirien asian-

tuntijoihin viitattiin paljon. DN:ssä kansanterveysviranomaiset ja yliopistotutkijat olivat kuitenkin paljon kauempana toisistaan uskottavuuden hierarkiassa kuin HS:ssa. Kummassakin lehdes- sä virallisia instituutioita ja weberiläistä suljettua asiantuntijuutta edustavat, maan kansanterveyslinjaan vaikuttavat asiantuntijat olivat se yhteisö, johon luotettiin eniten ja jonka tuottama tieto oli korkealla uskottavuuden hierarkiassa. Kaikkein näkyvimmiksi asiantuntijoiksi nousivat kansanterveysvirastojen keulakuvat – THL:n Salminen ja FHM:n Tegnell. Tegnell sijoittui kuitenkin DN:n uskottavuuden hierarkiassa huomattavasti korkeammalle kuin Salminen HS:n vastaavassa.

Weberiläistä, organisaatioihin kytkeytyvää suljettua asiantuntijuutta edustavien lähteiden merkitys korostuu terveyskriisejä koskevassa uutisoinnissa (Klemm ym. 2017). Tämä puolestaan vahvistaa valtion ja median välistä sidosta. Myös demokratioissa, joissa media on periaatteessa vapaa ja kriittistäkin, uutisointi usein myötäilee kriisitilanteessa oman maan linjauksia (Ojala 2022). Median ja valtion suhdetta koskevassa tutkimusperinteessä onkin tuotu esiin, että media ei eten- kään valtion välittömään etuun tai turvallisuuteen liittyviksi mielletyissä asioissa haasta vallanpitäjiä, ellei kyseenalaistavia näkökulmia esitetä poliittisen eliitin sisältä (Hallin 1986; Bennett 1990). Viranomaisia ja muita valtionhallintoon kytköksissä olevia tahoja lähteinä käyttäessään media legitimoit näiden valta-asemaa (Tuchman 1978; Fishman 1980; Hallin 1986; Bennett 1990). Näin kävi myös HS:n ja DN:n korona koskevassa tiede- uutisoinnissa.

Lehtien välillä tosin oli eroa. DN pikemmin- kin vahvisti FHM:n auktoriteettia kuin kyseenalaisti sitä. Tämä näkyy paitsi FHM:n ja Tegnellin poikkeuksellisen korkeassa asemassa uskottavuuden hierarkiassa, myös tieteellistä tietoa metasolla käsitellessä artikkeleissa, joissa vähintäänkin implisiittisenä viestinä oli perinteiseen, suljet- tuun asiantuntijuuteen (FHM ja Tegnell) luottaminen. Muiden toimijoiden asema uskottavuuden hierarkiassa riippui siitä, noudattelivatko ne Tegnellin edustaman suljetun asiantuntijuuden määrittämää linjaa.

HS:n uutisoinnissa esiintyi suljettua asiantun- tijuutta kyseenalaistavia ääniä, ja THL-kriittiset argumentit pääsivät näkyviin. Joskus THL:n ja muun perinteisen asiantuntijuuden rinnalle nos- tettiin ääniä, jotka eivät edustaneet samanlaista instituutioihin ja professioihin kytköksissä ole-

vaa asiantuntijuutta kuin THL ja yliopistotutkijat. THL toki oli vahvasti edustettuna HS:n uutisoinnissa ja korkealla lehden uskottavuuden hierarkiassa, ja uutisissa, joissa THL:n argumentteja kyseenalaistettiin, annettiin tyypillisesti ääni myös jollekulle THL:n edustajalle. Tämä prosessi ei kuitenkaan ollut niin selvä ja vahva kuin DN:ssä suhteessa FHM:iin ja sitä haastavaan avoimeen asiantuntijuuteen.

Äkkiseltään voisikin ajatella, että valtion ja median suhde oli pandemia-aikana tiiviimpi Ruotsissa kuin Suomessa. Tällaista päätelmää ei käytetyn aineiston pohjalta voi kuitenkaan tehdä. Kysymys on jatkok tutkimuksen aihe, jossa olisi tarkasteltava laajempaa valikoimaa lehtiä. Vaikka DN:n tiedeuutisointi vahvisti Tegnellin/FHM:n asemaa, julkaisi lehti esimerkiksi Ruotsin linjaa ja Tegnelliä kritisoivia – joskin myös näitä tukevia – pääkirjoituksia. Esimerkiksi koulujen sulkemista koskevassa keskustelussa DN oli moniäänisempi kuin HS (Kangas 2022). Osittain DN:n kritiikki avointa asiantuntijuutta kohtaan voi selittyä myös sillä, että sitä kirjoitti usein lääketiedetoimittaja. Erikoistoimittajat ovat nimittäin taipuvaisempia vahvistamaan kansanterveysviranomaisten viestiä kuin yleistoimittajat (Klemm ym. 2017).

Pandemia-aikana avoimen asiantuntijuuden verkostot vaativat tiukempia rajoituksia ja viruksen tukahduttamista. Nämä vaatimukset isuivat paremmin Suomen kuin Ruotsin omaksumaan linjaan. Niinpä valtion ja median suhteen teorian näkökulmasta tuntuu luonnolliselta, ettei HS suhtautunut verkostoihin yhtä kriittisesti kuin DN, vaikka ne pyrkivätkin haastamaan THL:n suljettua, weberiläistä asiantuntijuutta. Valtion ja median suhteen teoriassa media heijastelee poliittisen eliitin näkökulmia (Hallin 1986; Bennett 1990). Suomessa poliittinen eliitti ei kohdellut THL:ta absoluuttisena auktoriteettina, vaan hallitus ja pääministeri saattoivat irrottautua kansanterveysviranomaisten näkemyksistä (ks. esim. HS 16.5.2020a). Ruotsissa näin ei käynyt. Pitipä Ruotsin sosiaaliministeri Lena Hallengren WHO:ssa puheenkin, jolla markkinoi Ruotsin linjaa muille maille esimerkkinä toimivasta koronapolitiikasta (Simons 2020). Valtion ja median suhteen teorian kannalta voi olla relevanttia kysyä, kumpaa esiintyi ensin – THL-kriittisiä ääniä mediassa vai poliittisen eliitin etäisyydenottoa THL:seen. Nykyään uutismedia ei kuitenkaan ole enää välttämättä pääasiallinen kanava poliittisen eliitin ja äänestäjien väliselle vuoropuhelulle, vaan poliiti-

tikkoihin saatetaan kohdistaa painetta sosiaalisen median kautta, mikä puolestaan vaikuttaa myös uutismediaan sekä valtion ja median suhteeseen (vrt. Chadwick 2017).

Suomessa koronalinjaukset nähtiin poliittisina, Ruotsissa taas enemmän teknisinä. Tähän liittyvät myös THL:n ja FHM:n erilaiset institutionaaliset roolit. THL tarjoaa tietoa poliittisen päätöksenteon tueksi, kun taas FHM:llä on itsenäistä, hallituksesta riippumatonta toimivaltaa. Suomessa koronalinjauksia tekivät poliittiset päättäjät, Ruotsissa FHM:n asiantuntijat. Näin THL näyttäytyi HS:ssa voimakkaammin politiikkaan kytköksissä olevana kuin FHM DN:ssä, jolloin THL:n kannanotot politisoituivat enemmän.

Ero lehtien tavassa käsitellä asiantuntijuutta selittyy muillakin tekijöillä. Matilda Hellman ym. (2022) ovat tutkineet eroja FHM:n ja THL:n viestintästrategioissa. Heidän mukaansa FHM alkoi korostaa omaa lähestymistapaansa parhaana mahdollisena strategiana jo ennen kuin pandemia oli alkanut. FHM loi kuvaa itsestään auktoriteettina, jolla oli tilanne hallinnassa ja jonka suunnitelmien mukaan kaikki eteni (ks. myös Simons 2020). THL puolestaan tunnusti viestinnässään epidemiaan liittyvät epävarmuustekijät: kukaan ei tiennyt, mitä tulisi tapahtumaan. FHM:n viestintästrategia oli riskialttiimpi, mutta THL:n viestintä saattoi antaa vaikutelman epävarmuudesta ja siten lisätä median halua nostaa esiin THL-kriittisiä näkemyksiä. Selkeitä ja varmoja ohjeita esittävä saa viestinsä helpommin läpi mediassa kuin tieteellistä epävarmuutta korostava (Bakir 2010).

Ruotsissa oma linja nähtiin oikeana. Ruotsissa kirjoitettiin ja puhuttiin paljon siitä, että maan (so. Tegnellin) koronalinja edusti keskitietä yhteiskunnan sulkemisen ja täysin avoimen linjan välillä. Näkemys heijastelee Marquis Childsin (1928) aikoinaan kirjassaan *Sweden: the Middle Way* lanseeraamaa käsitystä Ruotsin erityislaatuisuudesta. Koronastrategioihin liittyvää erityislaatuisuuden korostusta on jopa kutsuttu kansanterveysnationalismiksi (*folkhälsonationalism*, ks. esim. Svensson 2020). Usko omiin viranomaisiin ja omiin koronalinjauksiin oli keväällä 2020 voimakkaampaa DN:n palstoilla ja ruotsalaisten päätöksentekijöiden keskuudessa kuin vastaava usko HS:ssa tai laajemmin Suomessa.

Saapunut 12.4.2023
Hyväksytty 28.6.2023

KIRJALLISUUS

- Bakir, Vian (2010) Media and risk. *Journal of Risk Research* 13 (1), 5–18.
- Beck, Ulrich (1992) *Risk Society*. London: Sage Publications.
- Becker, Howard S (1967) Whose Side Are We On? *Social Problems* 14 (3), 239–247.
- Bennett, W. Lance (1990) Toward a Theory of Press-State Relations in the United States. *Journal of Communication* 40 (2).
- Bilgärd, Torbjörn (2008) Trust in food in modern and late-modern societies. *Social Science Information* 47 (1), 99–128.
- Chadwick, Andrew (2017) *The Hybrid Media System*. Oxford: Oxford University Press.
- Channel 4 News (2020) Coronavirus special: Are we doing enough? <https://www.youtube.com/watch?v=C98FmoZVbjs>
- Childs, Marquis (1948) [1936] *Sweden, the Middle Way*. Pelican Books.
- Collins, Harry & Evans, Robert (2002) The Third Wave of Science Studies. *Social Studies of Science* 32 (2), 235–296.
- Collins, Harry & Evans, Robert (2007) *Rethinking Expertise*. Chicago: University of Chicago Press.
- End Coronavirus.org (2022) A multi-disciplinary effort to eliminate covid-19. <https://www.endcoronavirus.org/> (ladattu 20.12.2022)
- Eroon koronasta (2022). Eroon koronasta -verkosto. <https://www.eroonkoronasta.fi/> (ladattu 20.12.2022)
- Eräsaari, Risto (2002) Avoimen asiantuntijuuden analytiikka. Teoksessa Ilkka Pirttilä & Susan Eriksson (toim.) *Asiantuntijoiden areenat*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 21–38.
- Eskelinen, Teppo & Jonker, Hoffer, Paul (2017) Taloustiede episteemisenä yhteisönä ja kamppailu asiantuntijuudesta. *Poliittinen talous* 5 (1), 91–120.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Ferguson, Neil & al (2020) Report 9: Impact of non-pharmaceutical interventions (NPIs) to reduce COVID-19 mortality and healthcare demand. Imperial College London (16-03-2020), doi: <https://doi.org/10.25561/77482>.
- Fishman, Mark (1980) *Manufacturing the News*. Austin: University of Texas Press.
- Guest, Greg & MacQueen, Kathleen M. & Namey, Emily E. (2012). *Applied Thematic Analysis*. Sage Publications.
- Gunnarsson, Andreas & Elam, Mark (2012) Food Fight! *Science as Culture* 21 (3), 315–334.
- Grundmann, Reiner (2017) The Problem of Expertise in Knowledge Societies. *Minerva* 55 (1), 25–48.
- Hall, Stuart & Critcher, Charles & Jefferson, Tony & Clarke, John & Roberts, Brian (1978) *Policing the Crisis*. Macmillan Education.
- Hallin, Daniel C. (1986) *The 'Uncensored War'*. Oxford: Oxford University Press.
- Hallin, Daniel C. & Mancini, Paolo (2004) *Comparing Media Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hansen, Anders (1994) Journalistic practices and science reporting in the British press. *Public Understanding of Science* (3), 111–134.
- Harjuniemi, Timo (2020) Asiantuntijoita vai asiansa ajajia? *Unigrafia*. <https://www.hssaatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/Asiantuntijoita-vai-asiansa-ajajia.pdf>
- Harjuniemi, Timo (2021) Talouden asiantuntijoiden uskottavuuden hierarkia suomalaisten talous- ja politiikan toimittajien silmin. *Media & viestintä* 44 (3), 30–51.
- Harjuniemi, Timo (2022) A topic among others. *Journalism*, 1–18.
- Harjuniemi, Timo & Herkman, Juha & Ojala, Markus (2015) Eurokriisin politisoituminen suomalaisissa sanomalehdissä. *Media & viestintä* 38 (1), 1–22.
- Hellman, Matilda & Salmivaara, Saara & Stoneham, Janne (2022) Calm chess player or self-aware administrator? In Matilda Hellman & Tom Kettunen & Saara Salmivaara & Janne Stoneham (eds.) *Governing Human Lives and Health in Pandemic Times*. Milton Park: Routledge.
- Huovila, Janne (2014) 'Kansa ei enää tottele'. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 51, 18–31.
- Huovila, Janne & Saikkonen, Sampsa (2015) Establishing credibility, constructing understanding. *Health*, 1–18.
- Ioannidis, John P. & Tezel, Alangoya & Jagsi, Reshma (2021) Overall and COVID-19-specific citation impact of highly visible COVID-19 media experts. *Public Health* 11 (10).
- Jallinoja, Piia & Jauho, Mikko & Mäkelä, Johanna (2016) Newspaper debates on milk fats and vegetable oils in Finland, 1978–2013. *Appetite* 105, 274–282.
- Kangas, Kaisa (2022) Auki vaiko kiinni? Kouluja koskeva koronakeskustelu Suomen, Ruotsin ja Japanin valtaalehdissä. *Yhteiskuntapolitiikka* 87 (4), 397–405.
- Kitzinger, Jenny (1999) Researching risk and the media. *Health, Risk & Society* 1 (1), 55–69.
- Klemm, Celine & Das, Enny & Hartmann, Tilo (2019) Changed priorities ahead. *Journalism* 20 (9), 1223–1241.
- Leidecker-Sandmann, Melanie & Attar, Patrizia & Schütz, Annika & Lehmkühl, Markus (2022) Selected by expertise? *Public Understanding of Science* 31 (7), 847–866.
- Manning, Paul (2001) *News and News Sources*. London: Sage Publications.
- Miller, David & Williams, Kevin (1998a) Sourcing AIDS News. In David Miller & Jenny Kitzinger & Kevin Williams & Peter Beharrell (eds.) *The Circuit of Mass Communication*. London: Sage Publications, 123–146.
- Miller, David & Williams, Kevin (1998b) Producing AIDS News. In David Miller & Jenny Kitzinger & Kevin Williams & Peter Beharrell (eds.) *The Circuit of Mass Communication*. London: Sage Publications, 147–166.
- Myllärniemi, Marjukka & al. (2020) Vapaaksi koronas-

- ta -työryhmän muistio. <https://www.eroonkoronas-ta.fi/muistio/>
- Nowotny, Helga (2000) Transgressive Competence. *European Journal of Social Theory* 3 (1), 5–21.
- Ojala, Markus (2022) Sotauutisointi on propagandan läpäisemää. *Politiikasta* 7.6. 2022. <https://politiikasta.fi/sotauutisointi-on-propagandan-lapaise-maa/>
- Parsons, Talcott (1939) The Professions and Social Structure. *Social Forces* 17 (4), 457–467.
- Pearce, Warren (2022) What does Covid-19 mean for expertise? University of Sheffield blog. <https://www.sheffield.ac.uk/ihuman/what-does-covid-19-mean-expertise-case-tomas-pueyo>
- Peters, Hans Peter (2008) Scientists as public experts. In Massimiano Bucchi & Brian Trench (eds.) *Handbook of Public Communication of Science and Technology*. Routledge, 131–146.
- Pueyo, Tomas 10.3.2020. Coronavirus: Why You Must Act Now. Blogikirjoitus. <https://tomaspueyo.medium.com/coronavirus-act-to-day-or-people-will-die-f4d3d9cd99ca>
- Pueyo, Tomas 19.3.2020. Coronavirus: The Hammer and the Dance. Blogikirjoitus. <https://tomaspueyo.medium.com/coronavirus-the-hammer-and-the-dance-be9337092b56>
- Rijswoud, Erwin van (2012) Public faces of science. *Väitöskirja*. Nijmegen, Alankomaat: Radboud University of Nijmegen. <https://repository.uibn.ru.nl/handle/2066/91456>
- Simons, Greg (2020) Swedish Government and Country Image during the International Media Coverage of the Coronavirus Pandemic Strategy. *Journalism and Media* 2020 (1), 41–58.
- Sorsa, Ville-Pekka (2017) Pääkirjoitus: Millaista tutkimustietoa päätöksentekoon? *Poliittinen talous* 5 (1), 75–89.
- Sorsa, Ville-Pekka & Alaja, Antti & Kaitila, Joel (2021) Suomen tiedontuotannon regiimi: yksi vai monta? *Poliittinen talous* 9 (1), 72–105.
- Susskind, Richard & Susskind, Daniel (2015) *The Future of Professions*. Oxford: Oxford University Press.
- Svensson, Anders. 2020. ”Veckans nyord: folkhälsonationalism”. *Språktidningen* 25.5.2020. <https://spraktidningen.se/2020/05/veckans-nyord-folkhals-nationalism/>
- Tuchman, Gaye (1978) *Making News*. New York: The Free Press.
- Veil, Shari & Ojeda, Francisco (2010) Establishing media partnerships in crisis response. *Communication Studies* 61, 412–429.
- Vähämaa, Miika (2015) Ryhmät episteemisinä toimijoina. *Media & viestintä* 38(3), 204–2011.
- Väliveronon, Esa & Laaksonen, Salla-Maaria, & Jauho, Mikko & Jallinoja, Piia (2020) Liberalists and data-solutionists. *Journal of Science Communication* 19 (05).
- Weber, Max (1964) *The Theory of Social and Economic Organizations*. New York: The Free Press.
- Weber, Max (1978) *Economy and Society*. Berkeley: The University of California Press.
- Ylä-Anttila, Tuukka (2018) Populist knowledge. *European Journal of Cultural and Political Sociology* 5 (4), 356–388.
- Ylöstalo, Hanna (2020) *Asiantuntijavalta politiikassa*. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/asiantuntijavalta-politiikassa/>

Aineistolähteet

- DN 17.3.2020 Gunther, Maria. Ska vi ställa in oss på att sitta hemma till hösten 2021? <https://www.dn.se/nyheter/vetenskap/aria-gunther-ska-vi-stalla-in-oss-pa-att-sitta-hemma-till-hosten-2021/>
- DN 20.3.2020 Bojs, Karin. Så skiljer du på falska och riktiga experter. <https://www.dn.se/nyheter/vetenskap/karin-bojs-sa-skiljer-du-pa-falska-och-riktiga-expert/>
- DN 27.3.2020 Bojs, Karin. Mata inte trollen med coronamodeller. <https://www.dn.se/nyheter/vetenskap/karin-bojs-mata-inte-trollen-med-coronomodeller/>
- DN 5.4.2020 Gunther, Maria. Vad varje hobbyepidemiolog bör veta. <https://www.dn.se/nyheter/vetenskap/vad-varje-hobbyepidemiolog-bor-veta/>
- DN 26.4.2020 Gunther, Maria. En kris är ingen ursäkt för sänkta krav på forskning. <https://www.dn.se/nyheter/vetenskap/en-kris-ar-ingen-ursakt-for-sankta-krav-pa-forskning/>
- DN 10.5.2020 Gunther, Maria. Modellerna visar hur svårt det är att räkna på en pandemi. <https://www.dn.se/nyheter/vetenskap/modellerna-visar-hur-svart-det-ar-att-rakna-pa-en-pandemi/>
- DN 13.5.2020 Ahlström, Kristofer & Lindkvist, Hugo: Därför blev svenskarna folkhälsopatrioter. <https://www.dn.se/kultur-noje/darfor-blev-svenskarna-folkhalsopatrioter/>
- HS 19.3.2020a Kallionpää, Katri. Koronaviruksesta liikkuu ristiriitaisia tutkimustuloksia.
- HS 19.3.2020b Teittinen, Paavo & Manner, Maria. THL:n arviot ovat tarkentumassa.
- HS 26.3.2020a Sutinen, Teija. Puolueiden väliset erot kasvavat.
- HS 28.3.2020 Manner, Maria & al. Husin tehohoitopaikat voivat loppua.
- HS 16.4.2020b Vainio, Sara & Varpula, Salla. THL: Tartuntoja voi olla paljon tiedettyä enemmän.
- HS 26.4.2020 Mykkänen, Pekka. Joko korona kypsyttää ja vappujalka alkaa vipattaa?
- HS 30.4.2020 Aikkila, Eliisa. Kuinka tulkita tilastoja?
- HS 12.5.2020 Mykkänen, Pekka. Tuliko Suomesta koronasodan pettävä rintama?
- HS 16.5.2020a Teittinen, Paavo. Marin irtisanoutui THL:n esittämistä näkemyksistä.
- HS 16.5.2020b Vainio, Sara. ”Päätäjät tekevät omat arvionsa”.

ENGLISH SUMMARY

Kaisa Kangas: Public health education and alternative knowledge. Expertise in Covid-19 reporting in Helsingin Sanomat and Dagens Nyheter (Kansanterveysvalistusta ja vaihtoehtoista tietämystä. Asiantuntijuus Helsingin Sanomien ja Dagens Nyheterin koronakirjoituksissa keväällä 2020)

In this article I compare the treatment of expertise in the Covid-19 reporting of two daily newspapers, the Finnish Helsingin Sanomat (HS) and the Swedish Dagens Nyheter (DN). The principal theoretical frameworks guiding the research are hierarchy of credibility and open/closed expertise. My research questions are: which experts did the papers rely on; how was alternative/open expertise visible in the papers; and

how did the two papers differ from each other. I use both quantitative and qualitative analysis.

Both papers referred most often to the expert group of public health officials. Experts in universities and healthcare were also visible. Health officials were clearly higher up in DN's than HS's hierarchy of credibility. Especially the role of state epidemiologist Anders Tegnell was highlighted in DN. DN strengthened the importance of traditional public health expertise. In HS, forms of open expertise that aimed to challenge traditional expertise were also visible.

Keywords: Covid-19, expertise, hierarchy of credibility, media studies, science communication, closed/open expertise.

KIRJOITTAJA

Kangas, Kaisa, FT, vapaa tutkija (kaisa.kangas[at]helsinki.fi)